

Investera i vår välfärd

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Utmaningarna för framtiden	5
2. Ökade klyftor och mer orättvisor är inte lösningen	6
3. Vår vision	8
4. Principiella förslag	10
4.1. Velfärdens långsiktiga finansiering	10
4.2. Kvalitet, valfrihet, service	14
4.3. Fler välfärdsproffs	19
4.4. Nytt samhällskontrakt för att säkra socialförsäkringarna för framtiden	22
4.5. Broar framåt – ny politik för att ge sjukskrivna och de långt från arbetsmarknaden nya chanser tillbaka	24
5. Sakförslag inom fem prioriterade områden	29
5.1. Ny i Sverige – ny politik för flyktingars introduktion och delaktighet i Sverige	29
5.2. Investera i Sveriges barnfamiljer – ny politik för ett jämställt föräldraskap	33
Minska tidspressen för barnfamiljer	34
Föräldraförsäkringen	34
Familjeliv – arbetsliv	35
Alla barn har rätt till goda uppväxtvillkor	36
5.3. Människovärdet tillbaka – ny politik för att ge missbrukare, hemlösa och psykiskt sjuka ett värdigt liv	33
Narkotika	38
Hemlösa	39
Psykiatri	39
5.4. Ett arbetsliv för alla – en ny politik för att flytta fokus från funktionshinder till arbetsförmåga	41
Arbete	41
Tillgänglighet	43
Diskriminering och attityder	43
Rehabilitering, sjukvård, stöd och service	44
Hjälpmedel	44
5.5. Ung i dag - en ny politik för att ge alla unga likvärdiga möjligheter	46

Förord

Välfärden är för oss i rådslagsgruppen mer än bara ett antal reformer inom olika politikområden. Det är en samhällsmodell som bygger på värderingar om alla människors lika värde och lika rätt till frihet att styra våra liv och utvecklas tillsammans med andra. Den utgår från att alla människor är olika och har olika drömmar om hur vi vill förverkliga våra liv men att vi också bryr oss om varandra och respekterar olikheter. Vi tror på ett Sverige där alla människor får möjlighet att utvecklas och ta ansvar för sig själv och för andra. Vi är övertygade om att solidaritet och sammanhållning gör ett land bättre att leva i för alla. Det är i värderingarna som skiljelinjerna går i politiken och det är när man granskar konkreta politiska frågor utifrån våra värderingar som skillnaderna blir tydliga.

När vi med den här utgångspunkten granskar dagens Sverige finns mycket i det socialdemokratiska välfärdsbygget som vi är stolta över och som vi nu måste ta strid för att försvara. Men det finns också stora brister där vår politik måste utvecklas. Det är områden där välfärden inte lever upp till våra värderingar, där system, regler och byråkratier inte frigör alla människors kraft och vilja att vara med, där det fattas initiativ eller resurser, där gamla lösningar inte längre fungerar. Men det är också nya utmaningar som en framtidsinriktad välfärds politik måste möta med nya lösningar i en allt mer globaliserad värld. Och det är områden där den borgerliga regeringen och borgerliga majoriteter i kommuner och landsting nu vider välfärds politiken i helt fel riktning. 2010 kommer det politiska landskapet att vara förändrat och det går då inte att vrida klockan tillbaka. Därför måste vi socialdemokrater forma en ny politik som utgår från en ny verklighet.

De förslag vi nu lämnar är resultatet av en bred diskussion bland medlemmar, organisationer, forskare och intresserade under hösten 2007 inom ramen för vårt första rådslag och som sedan följdes upp under våren 2008 med seminarier, träffar och debattinlägg för att konkretisera idéer och förslag. Vi i rådslagsgruppen har med detta som grund valt ut och prioriterat några områden där svaren varit tydliga att det behövs ett nytt avstamp i den socialdemokratiska välfärds politiken. Det innebär samtidigt att vi inte lämnar förslag inom alla delar av det som omfattas av välfärds politiken.

Välfärd förverkligas med mer än offentliga system och politiska beslut. Vi har också ett ansvar som medborgare och medmänniskor att gemensamt vara med och bygga ett solidariskt och rättvist Sverige där alla kan känna sig delaktiga. Vi är övertygade om att arbetet i frivilligorganisationer, folkrörelser, ideella företag och volontärarbete utgör nödvändiga komplement till ett väl fungerande välfärdssystem. Vi vill därför se våra förslag tillsammans med en renässans för det som kan sammanfattas i begreppet ”det civila samhället”. Inom ramen för välfärdsråds lagets fortsatta arbete kommer vi därför utöver dessa rådslagsmaterial inbjuda till en bred diskussion om hur folkrörelserna, det civila samhället och sociala företag kan få en större betydelse i en framtidsinriktad socialdemokratisk välfärds politik.

Inom tre centrala välfärdsområden har vi bildat särskilda arbetsgrupper som utarbetat separata rapporter med förslag till ny politik. Det är skolplattformen som presenterades redan i november 2007 och som i ett första skede resulterade i ett principuttalande av förtroenderådet om ”En ny inriktning för skolpolitiken – för kunskap, respekt och lust att lära”. En sjukvårdspolitisk grupp har utarbetat ett förslag till sjukvårdspolitiskt program som nu remissbehandlas i partiet inom ramen för välfärdsgruppens rådslagsarbete.

Sjukvårdspolitiska programmet ska efter remisstiden behandlas i partistyrelsen och antas av partikongressen hösten 2009. En gemensam arbetsgrupp med klimatrådslaget har lämnat en bostadspolitisk rapport som ingår i såväl välfärds- som klimatgruppens rådslagsomgång 2. Under februari 2008 presenterades en äldrepolitisk plattform ”Investera i erfarenhet” som välfärdsrådslagsgruppen beslutat ska ligga till grund för rådslagsdiskussionerna under hösten vad gäller äldrepolitiken. Samtliga dessa rapporter och förslag ingår i välfärdsrådslaget och utgör tillsammans med detta huvudmaterial en grund för höstens rådslag inför partikongressen. Dessa rapporter finns att tillgå som bilagor till detta material.

Vår förhoppning är att arbetsgruppernas rapporter tillsammans med detta rådslagsmaterial ska kunna stimulera en spännande och konkret diskussion om hur den svenska välfärdsmodellen kan förnyas inför framtida utmaningar så att vi kan nå ett rättvisare Sverige. Vi har valt att lägga ett antal relativt detaljerade förslag och ibland provocerande påståenden istället för öppna rådslagsfrågor. Flera av åtgärderna och förslagen kräver givetvis ytterligare överväganden. Men vår avsikt är ge möjlighet till en konkret reaktion på förslagen innan vi slutligt tar ställning till de förslag vi vill lämna till partiets ledning inför partikongressen nästa höst. Det är en viktig del i vårt arbete i partiet att förslag till ny politik inför nästa val är väl diskuterat och förankrat bland våra medlemmar. Men ambitionen måste vara vidare än så. En ny politik för tiden efter 2010 måste också ha en bred uppslutning i hela samhället bland män och kvinnor, unga och gamla, bland organisationer, och bland fack och arbetsgivare. Vi vill därför med detta rådslag bjuda in till en öppen och bred framtidsdebatt om välfärden.

Välkomna!

För Socialdemokraternas Välfärdsrådslagsgrupp

Ylva Johansson
Ordförande

Stefan Löfven
Ordförande

1. Utmaningarna för framtiden

Vår vision om ett välfärdsland som ger alla medborgare frihet att styra över sina liv och som ger alla förutsättningar att utvecklas och nå sin fulla potential står i skarp kontrast till den verklighet vi ser i dagens Sverige. Fortfarande finns stora bestående orättvisor och klyftor i levnadsstandard och livsförutsättningar.

Allt för många hämmas i sin utveckling till följd av otrygghet, arbetslöshet eller sjukdom. Alla får inte rätt att delta efter sin förmåga. För många tvingas till passivitet istället för arbete och delaktighet. För många får aldrig möjlighet att komma tillbaka efter sjukdom och arbetslöshet. Fortfarande har alla barn och unga inte lika förutsättningar. Alltjämt är det föräldrarnas utbildning och inkomst som är avgörande för barnens chanser i livet. För många lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att få en bra start. Klass, kön och etnicitet begränsar fortfarande de ungas möjligheter att göra egna livsval.

Vi vill att socialdemokratin ska vara envis och otålig i sin samhällskritik av orättvisor och klassklyftor men även vara ärlig i sin självkritik. Även i välfärdens verksamheter, där politiken har haft stort inflytande, varierar kvalitet och tillgänglighet beroende på inkomst, utbildningsnivå, kön och var man bor. Inflytande och delaktighet är inte tillräcklig. Många känner att de inte kan påverka den service och de insatser samhället erbjuder. Vi har med rätta kritiserats för att allt för ofta försvara system, byråkratier, myndigheter, regelverk som inte fungerar som de ska, istället för att konsekvent vara svenska folkets företrädare.

Välfärdens verksamheter har central betydelse för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Det är en bra familjepolitik, utbyggd förskola, rätt till utbildning och en hög kvalitet i äldreomsorgen som möjliggör kvinnors delaktighet i arbetslivet och friheten att själva styra sina liv. Även om vi kommit en bit på väg kvarstår kvinnors diskriminering på arbetsmarknaden. Också välfärdsverksamheterna visar tydligt på ojämställdheten med många låglönejobb där kvinnor dominerar, ofrivilliga deltider och otrygga arbetsvillkor.

Välfärdsproffsens fulla kompetens och utvecklingskraft tas inte tillvara. Det är slöseri med människors förmåga och hämmar inte minst många kvinnors möjligheter.

Samtidigt som vi måste ta oss an kvarvarande orättvisor måste vi också forma politiken så att den i tid kan svara upp mot framtida utmaningar. Vi vet att åldersfördelningen med allt fler äldre och allt färre i arbetsför ålder på 15-20 års sikt kommer att bli en svår utmaning för välfärdens finansiering och organisation. Vi vet att pensionsavgångarna kommer att vara stora i flera centrala välfärdssektorer vilket ytterligare ökar behovet av bra arbetsvillkor och en genomtänkt rekryteringsstrategi. Vi vet att moderna självständiga individer ställer krav på att få inflytande och högsta möjliga kvalitet i verksamheterna. Välfärden måste kunna motsvara människors förväntningar om vi ska kunna behålla en solidarisk finansiering och rättvis fördelning av välfärden i framtiden.

2. Ökade klyftor och mer orättvisor är inte lösningen

Vi står inför ett vägval för framtiden. Beslut som tas i dag påverkar vilket välfärdsland vi kommer att leva i i framtiden. Vi tvekar inte att påstå att den moderatstyrda politik som de borgerliga nu genomför på område efter område riskerar att slå sönder den solidariska samhällsmodell socialdemokratin kämpat för. Vi ser ett annat Sverige växa fram som styrs av andra värderingar.

Samhällets stöd i form av rehabilitering, omskolning och aktiva insatser för att ge människor möjlighet att ta sig vidare rustas ned. Sjuka, arbetslösa och redan utsatta bestraffas med lägre ersättning och hotas med att helt förlora sin försörjning. Budskapet är tydligt för framtiden; räkna inte med att det finns solidariskt finansierade trygghetsförsäkringar när du blir sjuk eller i perioder av arbetslöshet, räkna inte med att det finns samhällsstöd i tider av omställning, räkna med att du får ta hand om dig själv och se till, om du har råd, att finansiera din egen trygghet.

Samhällskontraktet med medborgarna och med parterna på arbetsmarknaden riskerar att raseras. Det är oansvarigt, omodernt och ineffektivt. När socialförsäkringarna urholkas tvingar man fram privata lösningar med orättvisa och ökade klyftor som följd. Tryggheten minskar vilket gör människor rädda. Utveckling, omställning och förnyelse hålls tillbaka.

Man påstår sig vilja öka kvaliteten i välfärden men genomför oansvariga skattesänkningar som försämrar välfärdens kvalitet för vanligt folk och som äventyrar den långsiktiga finansieringen när kraven kommer att öka. Samtidigt öppnar man för lösningar där den som har råd kan skjuta till egna pengar för att få bättre service och tillgänglighet. Signalen man ger medborgarna är att vill du ha kvalitet i välfärden måste du se till att ha råd att betala ur egen ficka.

Under parollen valfrihet genomförs i snabb takt privatiseringar och nya bidrag utan att ställa krav på varken kvalitet eller att skattemedel ska styras efter behov. I praktiken slumpas nu skattebetalarnas pengar bort till några få. Valfriheten ökar för företag att med offentliga medel välja var de vill etablera sig och välja bort de som inte är mest lönsamma. Men det ger inte mer mångfald och inflytande för medborgarna. Istället försvinner väl fungerade både privata och offentliga verksamheter som är offentligt finansierade. Marknadstänkande och maximal vinst och konkurrens om de mest lönsamma medborgarna ersätter behovsstyrd och solidariskt finansierad verksamhet.

Ett nytt försvagat Sverige håller på att växa fram och många av de försämringar och misstag som nu sker kommer att vara svåra att återställa. Ska vi socialdemokrater kunna återskapa tilltron till ett solidariskt samhällsbygge krävs därför politik som utgår från nya

förutsättningar och som kan ge hopp om att välfärdssystemen klarar framtidens utmaningar utan ökade klyftor och mer orättvisor.

3. Vår vision

Vår utmaning är att skapa ett framtidsinriktat välfärdsland som ger människor förutsättningar att förverkliga sina livsdrömmar, som stimulerar tillväxt och utveckling och som frigör människors vilja att arbeta och ta sin del av ansvaret. Det är ett välfärdssystem som är effektivt och som investerar varje skattekrona rätt. Det är en välfärd som är i medborgarnas tjänst, som respekterar individens rätt till inflytande men som också ställer krav på oss alla att ta ansvar och bidra efter förmåga.

Vi är övertygade om att ett sådant välfärdsland måste bygga på solidaritet och sammanhållning mellan generationer och mellan olika samhällsgrupper, där alla bidrar och alla får del. Vi är övertygade om att människors frihet ökar i ett samhälle när klyftorna mellan människor är små och när män och kvinnor är jämställda. Vi vet att trygga människor är bra för tillväxt och utveckling. Kan människor lita på att det finns väl fungerande stöd när man behöver omställning och försörjning vid sjukdom, arbetslöshet och när vi blir gamla, då vågar man mer. Vi vet att en högkvalitativ skola, sjukvård och omsorg som finansieras gemensamt och solidariskt och där det är människors behov – inte betalningsförmåga – som styr, är effektivare och rättvisare än någon annan samhällsmodell. Vi är övertygade om att alla vinner på ett sammanhållet Sverige där vi respekterar att vi är olika samtidigt som vi bryr oss om varandra, lär av varandra och utvecklas tillsammans. Det gör Sverige starkare och värdigare att leva i för alla.

För oss har två ledord varit styrande för alla våra förslag. Det ena är mobilisering. Hur kan vi utveckla välfärden så att det gör människor starkare och frigör människors förmågor. Hur kan system, myndigheter och regler ställas om så att de mobiliserar människors vilja att delta och växa och ta nya steg i livet. Att alltid sätta aktiva insatser framför passivitet. Att ge fler förutsättningar att delta i arbetslivet efter sin förmåga. Det andra ordet är livsdrömmar. Ett välfärdssamhälle är mer än frånvaro av ofärd. Det handlar lika mycket om att ge människor möjlighet att tro på framtiden, att våga drömma och planera för sin egen och sina närmastes framtid. Att alltid ge en chans till att komma tillbaka och hela livet få nya möjligheter att utvecklas.

Vi vill se satsningar i välfärden som investeringar i människors kraft och vilja att delta och bidra. Vi vill investera i välfärdens kvalitet i dag för vi vet att det ger mångdubbelt tillbaka både i dag och i framtiden.

Vi är medvetna om att många av våra förslag inte kan genomföras omedelbart och inte heller är möjliga att förverkliga under bara en mandatperiod. Det kommer att vara svåra utmaningar som väntar en ny regering och nya majoriteter i kommuner och landsting efter 2010. Vi är beroende av en växande ekonomi, starka statsfinanser och att det finns goda ekonomiska förutsättningar i kommuner och landsting. Flera faktorer i vår omvärld styr också våra förutsättningar att förverkliga politiken. Men vi är övertygade om att en väl

fungerade välfärd också leder till ökad tillväxt och effektivare användning av våra gemensamma resurser. Vi måste börja från dag ett med en ny inriktning på politiken för att vi ska kunna vrida utvecklingen rätt och trygga en solidarisk välfärd för framtiden.

4. Principiella förslag

I de följande avsnitten lägger vi förslag som till sin karaktär är principiella vägval för framtiden. Dels är det förslag som är generella och gemensamma för praktiskt taget alla delar av välfärdsområdet, som handlar om den långsiktiga finansieringen, om kvalitet, valfrihet och service i välfärdens verksamheter och om de anställdas villkor i välfärden. Dels är det förslag om de grundläggande principerna som vi anser bör vara vägledande för socialförsäkringarnas utformning samt förslag till en helt ny modell för att ge sjukskrivna och dem av oss som står långt från arbetsmarknaden nya chanser till arbete och delaktighet.

4.1. Välfärdens långsiktiga finansiering

Välfärdens långsiktiga finansiering kommer att vara en huvudfråga i politiken de kommande åren. Det är där värderingarna blir tydliga vilken välfärdsmodell vi ska välja för framtiden. En åldrande befolkning med fler äldre och färre i arbetskraften kommer att ställa nya krav på oss som står för en solidarisk välfärdsmodell. Att vi lever längre och är allt friskare och piggare högt upp i åldrarna är en fantastisk välfärdsframgång. Det är inte åldrandet i sig som skapar ökade kostnader. Dagens äldre klarar sig själva längre upp i åldrarna än någon tidigare generation. Den verkliga utmaningen uppstår först när den stora efterkrigsgenerationen inom 15-20 år når den ålder då man behöver mer omsorg och sjukvård. Inte heller det behöver vara oöverstigligt hinder för vår välfärdsmodell så länge det finns många i arbetskraften som kan och vill bidra. Problemen är snarare att när den stora gruppen äldre når hög ålder så är också andelen i arbetskraften låg och antalet skattebetalare färre. Vi föder barn senare, vi studerar längre, etablerar oss på arbetsmarknaden allt högre upp i åldrarna och livsarbetstiden blir kortare för varje generation.

Detta är en stor utmaning i praktiskt taget alla länder och många länder är betydligt mer utsatta. Befolkningsstrukturen är trots allt mer gynnsam i Sverige än i de flesta andra OECD-länder och vi har förberett oss bättre än många andra. Vi har under lång tid haft en ekonomi i balans och vi har ett pensionssystem som är hållbart och fullt ut finansierat.

Samtidigt har vi höga ambitioner. Vi vill ständigt förstärka kvaliteten i välfärden, vi vill att alla ska kunna få del av de möjligheter som öppnas upp med forskning, ny teknik och nya läkemedel, vi vill kunna svara upp mot de förväntningar om bra service och tillgänglighet som dagens och kommande generationer ställer på ett modernt välfärdsland. Vi vill inte se stora skillnader mellan olika delar av landet och olika kommuner beroende på befolkningssammansättning.

För krafter som står för ett borgerligt samhällssystem är svaret enkelt. De har intresse att utmåla framtiden som ödesbestämd och pessimistisk. Att en välfärd som bygger på

gemensam finansiering och solidaritet mellan generationer inte längre är möjlig, att enda vägen för framtiden är att var och en får stå för sina egna kostnader och betala sin välfärd ur egen ficka. Vi vill att socialdemokratin tar strid mot dem som har intresse att sprida osäkerhet om den svenska välfärdsmodellens framtid. Vi måste därför vara tydliga i våra besked för framtiden. Sammantaget är det vår bedömning att välfärden kommer att kosta mer på 15 – 20 år sikt, inte minst gäller det sjukvårdens resurser. Med rätt insatser i dag och med en målmedveten och konsekvent politik går det att klara de ökade kostnaderna och samtidigt stärka kvaliteten utan att göra avkall på en solidariskt finansierad välfärd även i framtiden.

- Vi vill att socialdemokraterna ska vara tydliga och ärliga till väljarna; ska vi kunna ha en fortsatt hög ambition i välfärden i framtiden och finansiera den på ett solidariskt sätt måste vi varje år med start i dag både få mer skatteinkomster och få ut mer välfärd för varje skattekrona. Det handlar om att totalt få fler arbetade timmar samtidigt som vi måste hitta lösningar som gör att välfärdens kvalitet kan utvecklas snabbare än kostnaderna. Eller annat uttryckt; fler skattebetalande arbetstimmar samtidigt som vi måste skapa förutsättningar för ökad effektivitet i de tjänster välfärden erbjuder.
- Vi tror inte att det går att lösa välfärdens långsiktiga finansiering genom några stora skatteköjningar på arbete utan att det får andra negativa effekter på arbetsutbud och effektivitet i ekonomin. Men att fortsätta sänka skatterna som de borgerliga nu gör är oansvarigt för framtiden. Varje skattekrone behövs för att utveckla välfärden och upprätthålla en solidarisk finansiering. Därför behöver vi även i framtiden ha ett högt skatteuttag, en stabil skattemodell som ger trygga inkomster och effektiv kamp mot skattefusk om vi ska klara en god välfärd för kommande generationer.
- Vi avvisar bestämt en väg som innebär att det grundläggande för en god välfärd; vård, skola och omsorg, ska betalas privat, där det är betalningsförmåga istället för behov som avgör välfärd du får del av. Den vägen kräver inga ökade skatteintäkter och inga nya smarta välfärdslösningar. Det räcker med en marknad där den rike betalar och den fattige blir utan. Men just för att vi så starkt står för en solidarisk gemensam finansiering är det vi som måste stå upp för att vi måste arbeta mer och att vi måste bli effektivare i användningen av våra gemensamma resurser.
- Vi vill sätta upp ett tydligt mål för politiken de närmaste 15 åren; vi ska successivt öka den genomsnittliga tid då vi arbetar från i dag i snitt 30 år till 33 år – en ökning av livsarbetstiden med 3 år fram till år 2025. Vi bör då klara att behålla en hög standard i

välfärden utan att behöva göra stora skattehöjningar. Varje år som vi lyckas öka livsarbetstiden ger ca 100 miljarder i ökade inkomster och ett tillskott på ca 300 miljarder bedömer vi väl kommer att täcka de ökade kostnader som följer att vi kring år 2030 kommer att ha många över 80 år, som behöver mycket vård och omsorg.

- Vi är övertygade att det går att nå ett sådant mål om att arbeta mer utan att det sliter ut fler. Men det kräver konsekventa insatser i alla delar av politiken. Vi tror inte att försämrade villkor och kränkande behandling gör fler arbetsföra. Vi vill investera i arbetsmiljö och arbetsorganisation som tillåter fler att jobba mer. Fler måste få stöd att snabbare ta sig vidare från sjukskrivning till arbete. Tiden i studier måste bli effektivare och fler unga måste få chansen att arbeta direkt efter skola och högskola, fler flyktingar måste få rätt till jobb utan att det behövs långa perioder av introduktion. Fler kvinnor måste få chansen till heltid. Genom att anpassa arbetstider och arbetsorganisation måste fler ges förutsättningar att stanna i arbete fram till pension och äldres vilja att arbeta även efter 65 år måste tas tillvara.
- Vi vill som en del i denna strategi bejaka arbetskraftsinvandring som en av flera insatser för att möta den demografiska utmaningen med färre i arbetsför ålder och fler äldre. I en socialdemokratisk politik för arbetskraftsinvandring är det självklart att både fack och arbetsgivare ska ha inflytande och att svenska löner och svenska kollektivavtal ska gälla.
- Vi vill att de äldre som kan och vill ska ges förutsättningar att arbeta längre. På mindre än 10 år har den faktiska pensionsåldern höjts från 59 år i genomsnitt till idag ca 61 år och andelen mellan 60 och 64 år som arbetar har ökat från 46 % till i dag över 60 %. Att på 15 år igen nå samma framgång till år 2025 så att fler kan och vill arbeta fram till pension tror vi är fullt realistiskt. Att livslängden ökar dramatiskt och att vi som 65-75 åringar i stort är lika friska som vi är som 55-65 åringar gör att vi måste se på äldres deltagande i arbetslivet på ett nytt sätt. Vi vill ta tillvara de äldres erfarenhet och vilja att var med. Vi föreslår inte höjd pensionsålder, vi vill istället att de anställda som vill och kan ska ha rätt att jobba fram till 70 år, men då med en ny form av anställningskontrakt efter 65 år. Det skulle ge de som passerat 65 år en ny chans, med nya arbetsuppgifter och nya arbetsvillkor.
- Vi vill kombinera insatser för att få mer skatteinkomster genom fler arbetade timmar med investeringar som gör att varje skattekrona kan användas effektivare. Det handlar om att bättre ta vara på personalens egna idéer och kompetens, att investera i kompetensutveckling, bra ledare och chefer. Vi vill också se tydliga incitament för

personalen att ta ett eget ansvar för att utveckla verksamheten. Det kan handla om att kunna påverka hur man använder sin egen tid men också mer av självstyrande enheter där överskott i verksamheten även kan komma de anställda till del. Vi vill mer systematiskt ta vara på ny teknik och nya innovationer inom alla samhällsområden för att också förbättra välfärdstjänsterna. Vi vill därför skapa ett särskilt branchprogram för välfärdssektorn som mobiliserar såväl forskare som praktiker, fack och arbetsgivare och företrädare för näringsliv som samspelar för att utnyttja ny teknik, forskning, ny arbetsorganisation och nya uppfinningar exempelvis inom medicin och läkemedel. Vi vill ta initiativ till en ny typ av samverkan mellan samhälle och marknad för att utveckla och effektivisera välfärdens verksamheter. Vi vill satsa på tillämpad forskning och på förebyggande och hälsofrämjande insatser som friskvård, minska fallolyckor och få bort felaktig användning av läkemedel. Det handlar om att investera klokt i dag för att få lägre kostnader i framtiden.

- Vi vill med de här åtgärderna skapa ett tydligt ”kontrakt” för framtiden där medborgaren ska kunna känna trygghet och kunna planera för att centrala välfärdsområden även i framtiden betalas solidariskt via skatten utan stora egna insatser. Ett sådant ”kontrakt” för framtiden bör innehålla mer preciserade besked. Till de områden som vi ska finansiera gemensamt räknar vi sjukvård, skola för våra barn och unga och de centrala delarna av äldreomsorgen som handlar om vård och omsorg när vi blir gamla och sjuka. På andra områden kan det vara rimligt att var och en av oss efter betalningsförmåga är med och delar på en del av kostnaderna eller fullt ut själv står för kostnaderna.

4.2. Kvalitet, valfrihet, service

Vi i Sverige har valt en välfärdsmodell där var och en har rätt att förvänta sig högsta kvalitet i vård omsorg, skola och övriga centrala välfärdsverksamheter. Det är förutsättningen för att det finns en så bred uppslutning bland svenska folket för ett högt skattetryck. I undersökning efter undersökning sätter nio av tio bra kvalitet i välfärden före sänkt skatt. Grunden för detta är att var och en varje dag och i alla livets skeden ser hur kvaliteten i välfärdens verksamheter är så avgörande för dem själva och deras närmaste. Det ska vi socialdemokrater vara stolta över. Utan vår och tidigare generationers envetna kamp för en bra sjukvård, värdig äldreomsorg, en kvalitativ högstående och väl utbyggd förskola och skola hade inte välfärdens verksamheter haft det förtroendet.

Att förvalta det förtroendet i en ny tid ser vi som en av socialdemokratins viktigaste utmaningar. Kan medborgarna lita på att välfärden håller högsta kvalitet och skattemedlen används på bästa sätt har man också förtroende för en rättvis samhällsmodell. Om var och en möts med respekt och lyhördhet för de egna önskemålen och behoven, god service och bra tillgänglighet då vill man också slå vakt om en solidariskt finansierad välfärd.

Socialdemokratien måste alltid vara svenska folkets företrädare. Vi får aldrig bli verksamheternas, myndigheters, systemens eller reglernas försvarare. Vi får aldrig fastna i form istället för innehåll. För oss hänger kvalitet, service och valfrihet alltid samman med en rättvis fördelning.

- Vi vill de kommande åren sätta medborgarnas rätt till högsta kvaliteten i förskolan, skolan, vården och omsorgen i centrum för politiken. För oss är alltid kvalitet viktigare än driftsformer. Medborgarna måste kunna lita på att all verksamhet som finansieras via skattemedel är kvalitetssäkrad. Samma höga krav måste ställas på alla utförare och aktörer, privata, kooperativa såväl som offentligt driven verksamhet. Kvalitet är en politisk fråga. Politiken måste ta ansvar för tydliga kvalitetskriterier som alla utförare måste uppfylla för att kunna få driva offentligt finansierad verksamhet. Den tryggheten måste var och en känna och kunna lita på att de folkvalda tar ansvar för.
- Vi vill att var och en ska ha rätt till inflytande i all verksamhet men också ha rätt att själv välja mellan olika alternativ. Det ska gälla såväl mellan olika offentliga verksamheter som mellan offentliga, privata, kooperativa eller andra utförare. Vi tycker det är bra att det finns olika utförare och olika alternativ. Det kan bidra till mångfald och utveckling av kvaliteten i alla verksamheter. Vi vill se fler alternativ också inom de offentliga verksamheterna som självstyrande enheter där personal eller brukare har eget ansvar. Men medborgarnas rätt till inflytande får inte inskränkas bara till att få välja mellan olika

alternativ. Rätt att påverka, få bli delaktig och få sina individuella önskemål tillgodosedda måste gälla i alla verksamheter och även på orter där det inte finns förutsättningar att välja mellan olika skolor eller vårdcentraler.

- Vi tycker det är självklart att ett grundläggande krav på all skattefinansierad verksamhet måste vara att den används effektivt och att den får största möjliga nytta där behoven är störst. Här skiljer vi oss tydligt mot de borgerliga som nu genomför massiva privatiseringar enbart av ideologiska skäl trots att det uppenbart är slöseri med skattemedel. Att införa system som innebär att skattebetalarnas pengar fritt kan gå till privata aktörer utan demokratisk styrning är för oss otänkbara. Etableringen får aldrig ske enbart där det för den privata aktören är mest lönsamt. Politiken måste ta ett ansvar för att etablering av nya aktörer och ersättningsmodeller utformas så att skattemedlen används effektivt och styrs dit behoven är som störst. Vårdval Stockholm och delar av friskolesystemet är tydliga exempel på motsatsen där det är företagets frihet, inte medborgarnas som varit styrande.
- Vi vill införa en lag om investeringsskydd som garanterar att försäljning av offentlig verksamhet sker på marknadsmässiga villkor. Rofferiet och överföring av gemensamma förmögenheter till ett fåtal måste stoppas. Stötande exempel på omfattande vinstuttag från offentligt finansierade skolor, sjukhus och vårdcentraler visar att den politiska kvalitetskontrollen och regelverket i dag inte fungerar. Vi tycker inte heller det är rimligt att personal kan överta offentlig egendom för att sedan med stor vinst omedelbart sälja den vidare till privata aktörer. Vi vill se mångfald och sund konkurrens.
- Vi vill införa ett nationellt certifieringssystem för alla offentligt finansierade utförare inom hälso- och sjukvården, både offentliga och privata. Certifieringen ska säkerställa en nationell likvärdig standard och kvalitet och ska kunna ge svenska folket garantier för att all verksamhet som är skattefinansierad uppfyller grundläggande krav på kvalitet. Den nationella certifieringen bör exempelvis ställa krav på att verksamheten har utbildad personal, patientsäkerhet, meddelarskydd för personalen och att verksamheten bygger på vetenskap och tillämpar metoder som är nationellt godkända och rekommenderade. Alla verksamheter ska vara skyldiga att följa de nationella riktlinjer som finns för behandling av olika sjukdomar och nationella riktlinjer bör utarbetas på fler områden än i dag. Den nationella certifieringen bör vara tidsbegränsad och kunna omprövas om man inte uppfyller kvalitetskraven.

- Vi vill gå vidare med motsvarande kvalitetssäkring också av andra offentligt finansierade verksamheter som förskola, skola och äldre- och handikappomsorg. Det skulle möjliggöra en ökad nationell likvärdighet och tydligare kvalitetskrav på alla förskolor, skolor och all omsorgsverksamhet, oavsett huvudman. Det skulle exempelvis innebära garantier för att skattemedel avsedda för förskolan bara kan utgå till verksamheter som har utbildad personal och som följer nationell läroplan eller att en kvalitetsbedömning måste göras innan en ny förskola kan starta om den har förutsättningar att leva upp till de nationella kraven. Det skulle skapa en trygghet att äldre- och handikappomsorgen och social behandling inte får bedrivas utan att det håller tillräcklig kvalitet.
- Vi vill kombinera en förstärkt lagstiftning med skärpt kvalitetskontroll och ökad tillsyn. All verksamhet med offentlig finansiering ska vara skyldiga att göra kvalitetsredovisningar och delta i öppna jämförelser och i nationella kvalitetsregister som är lätt tillgängliga för alla medborgare. Vi vill att det för alla välfärdsverksamheter ska finnas nationella riktlinjer och rekommendationer om vilka metoder och arbetsätt som vilar på forskningsresultat och som dokumenterat ger resultat – motsvarande vad som redan gäller inom delar av sjukvården. Vi vill att det ska utvecklas ”bedömningsteam” av erfarna praktiker inom området men också kvalificerade personer ”utifrån” som regelbundet besöker verksamheterna och genomför offentliga hearingar om kvaliteten i verksamheten.
- Vi vill sammantaget med dessa insatser styra om statliga och lokala resurser från dagens omfattande efterkontroll till en modell som gör att det ska bli rätt från början. Alla verksamheter ska ha väl fungerande och öppna system för egen kontroll och egen kvalitetsutveckling istället för fler statliga och kommunala inspektörer och kontrollanter.
- Vi vill att alla som bor i Sverige ska ha rätt till snabb och god tillgänglighet till offentligt finansierad välfärdsverksamhet. Alla har rätt att begära god service, respekt och bra bemötande som utgår från att välfärden är i svenska folkets tjänst. Vi vill att alla varje år ska få information om och hjälp att utöva sina rättigheter. Vi vill också att den kvalitetsmodell som vi föreslår ska kunna innehålla krav på alla utförare om bemötande, service, tillgänglighet, väntetider med mera.
- Vi vill att det ska finnas en organisation för ”en dörr in” där var och en kan få information och vägledning om all offentligt finansierad verksamhet oavsett om den är kommunal, statlig eller privat. Det ska vara en ingång såväl i frågor om stöd, ersättningar och tillståndsärenden som i frågor om verksamheterna. Vi vill att staten tar initiativ till

att tillsammans med kommuner och landsting skapa ett sådant samlat ”medborgarcentrum” i alla kommuner. Ett sådant ”centrum” ska stödja medborgarna att slussas rätt mellan olika system, myndigheter och kommunal verksamheter. Den ska också kunna ge information om kvalitetsredovisningar och jämförelser mellan olika verksamheter samt tydliggöra var och ens rättigheter.

- Vi vill med dessa förslag att socialdemokratien tydligt ska bejaka valfrihet och en mångfald av alternativ såväl inom ramen för offentlig drift som av andra utövare. Men vi vill kombinera det med krav på en rättvis och effektiv användning av skattemedlen och en demokratisk insyn och kontroll med tydliga och konkreta kvalitetskrav på alla anordnare. Vi är övertygade om att dagens lagstiftning som reglerar offentlig upphandling inte är ändamålsenlig för att nå dessa mål inom flera centrala välfärdsområden. Riskerna är uppenbara att lägsta pris går före kvalitet, att upphandlingsbyråkrati och detaljerade upphandlingskrav omöjliggör flexibilitet och utveckling, att mångfald ersätts med likriktning och att ytterst politiken inte kan välja det som är till störst nytta för medborgarna. Vi vill istället ersätta dagens lagstiftning med regler och system som bygger på avtal med tydliga krav från politiken och en öppen beslutstruktur där alla aktörer, privata såväl som offentliga, ideella organisationer, personalägda enheter och kooperativ har rätt att vara med att bedriva offentligt finansierad verksamhet med likvärdiga villkor. En ny modell får dock aldrig leda till att man ställer lägre krav på arbetsgivaransvaret. Kollektivavtal ska gälla i all verksamhet, personalens meddelarfrihet och rätt till kompetensutveckling och även i övrigt goda arbetsvillkor måste säkerställas.
- Vi vill att politikens uppgift ska vara att sätta mål, ställa upp tydliga kvalitetskrav, utvärdera resultat, fastställa och fördela resurser efter behov, inte detaljstyra professionen. Det ska vara professionen, oavsett utförare, som bestämmer hur målen nås och hur man bäst använder resurserna inom ramen för de politiska besluten.
- Vi vill samtidigt att den nationella politiken ska fastställa privatiseringens gränser, där det är uppenbart olämpligt och irrationellt att bedriva verksamheten i annat än offentlig regi. Det borde exempelvis vara möjligt att nå bred acceptans i hela det svenska samhället att behålla den högspecialiserade vården i offentlig regi och inte dela upp dem i mindre privata enheter därför att samverkan mellan specialistsjukvård, forskning och avancerad utbildning är så centralt för Sverige och för medborgarna. En närmast total enighet finns bland forskare och i professionen att privatisering och uppdelning av universitetssjukhus enbart ger sämre verksamhet, hotar kvaliteten och är mindre effektivt ekonomiskt. Vi

tycker även att akutsjukhusen har en central roll för att kunna ge en högkvalitativ och jämlik vård över hela landet. Både universitetssjukhusen och akutsjukvården är också kopplade till landstingets lagstadgade ansvar för vården vilket gör dem olämpliga att privatiseras. På motsvarande sätt bör det vara möjligt att nå bred enighet om att det varken är rättvist eller väl använda skattemedel att låta privata försäkringar köpa sig förtur till offentligt finansierad sjukvård. Med en marginell egen privat insats kan man då ta skattemedel i anspråk som annars skulle gå till dem som professionen bedömt ha störst och mest akut behov. Det är inte rimligt. Privatbetalande patienter ska givetvis som i dag stå för hela sina kostnader utan att det ska påverka prioriteringar i offentliga finansierade verksamheter. Därutöver finns givetvis en rad verksamheter där det i dag och också i framtiden är självklart att det drivs offentligt och styrs av demokratiska beslut.

4.3. Fler välfärdsproffs

Inget är mer avgörande för kvalitet i välfärden än de anställdas kunskaper och kompetens. Vi har också i Sverige starkt engagerade, kunniga och välutbildade välfärdsarbetare. Utan dem hade det aldrig varit möjligt att bygga det svenska folkhemmet. Men alltför ofta har vi nog taget det för givet att de ska finnas där och bidra till vår välfärd. Vi tycker inte vår politik har varit tillräcklig för att ge de anställda i välfärden bästa möjliga arbetsvillkor. Bemanningen är i många verksamheter otillräcklig för att kunna ge de som arbetar rimliga förutsättningar. De anställda besitter enorma kunskaper och erfarenheter som kunde komma medborgarna till del bättre än i dag. Kompetensutveckling och möjligheter till vidareutbildning är inte sällan mindre utbyggt i välfärdssektorn jämfört med andra delar av arbetsmarknaden. Arbetsvillkor, arbetstider och löner måste kunna vara minst lika bra i välfärdens verksamheter som på övriga arbetsmarknaden.

Allt detta är utmaningar i dag men de blir ännu tydligare när vi blickar framåt. Inom flera centrala välfärdsområden som skolan, vården och omsorgen skedde stora nyrekryteringar på 70-80- talet. Många kom från högskolan, andra hade kortare utbildning men har efter ett yrkesliv skaffat sig ovärderlig kompetens. Inom de närmaste 10-15 åren måste välfärden klara att ersätta den kompetensen och det i ett läge då medborgarna ställer ännu högre krav på kvalitet, tillgänglighet och service. Vi måste ha en målmedveten politik för att klara att attrahera, utbilda och rekrytera kunniga och engagerade medarbetare till skolan, vården och omsorgen de kommande åren. Vi måste samtidigt ta tillvara all den kompetens och kunskap som de som jobbat länge i verksamheterna har med sig och hitta nya former för att föra det vidare.

Vi är övertygade om att många vill arbeta i välfärden. Men det förutsätter bra arbetsgivare, bra arbetsvillkor och trygga anställningar. Välfärdssektorn ska vara en mönsterarbetsplats där varje anställds kompetens används fullt ut. Därför vill vi att socialdemokratin ska gå i spetsen för arbetet med att utveckla välfärden till en attraktiv och spännande sektor att arbeta och verka i. Det handlar om utvecklingsmöjligheter, arbetstider och lön, men också att ha rätt resurser för att kunna göra ett bra jobb.

- Vi vill göra en tydlig prioritering för framtiden. Det behövs fler professionella välfärdsarbetare om vi ska klara kvalitet i välfärdens verksamheter. Det handlar om fler behöriga lärare så att klasserna kan bli mindre och kunskapsinhämtningen större men det behövs också annan professionell personal i skolan för att kunna möta hela elevens behov. I äldreomsorgen krävs en ökad grundbemanning med väl utbildade undersköterskor och vårdbiträden som kan ge god omsorg men även fler specialister för ökad trygghet och säkerhet. I sjukvården krävs fler läkare och sjuksköterskor för att korta väntetider men även effektivare rutiner så att läkare och sjuksköterskor kan arbeta

med vård, inte administration. För oss går fler välutbildade välfärdsarbetare före sänkt skatt. Det gäller i kommunerna, i landsting/regioner men också på nationell nivå.

- Vi vill se en systematisk och strategisk utbyggnad av utbildningar som kan möta välfärdssektorns långsiktiga behov. Det handlar om en utbyggnad och stärkt kvalitet i gymnasieskolans yrkesutbildningar för vård och omsorg, en utveckling av eftergymnasiala yrkesutbildningar inom välfärdssektorn samt en utbyggnad av högskoleutbildningar där det i dag och i framtiden kommer att råda arbetskraftsbrist, det gäller exempelvis läkare, specialistsköterskor och förskollärare. Vi är inte heller främmande för att det kan behövas tydligare styrning av utbildningarnas dimensionering och innehåll så att de kan tillgodose välfärdssektorns rekryteringsbehov.
- Vi vill se en bred satsning på kompetensutveckling av all personal inom välfärdsområdet. Kontinuerlig kompetensutveckling ska vara en naturlig del av arbetet i skolan, vården och omsorgen. Kompetensutvecklingsprogram bör utarbetas för de olika verksamheterna och professionerna i samarbete med parterna.
- Vi vill att alla kommuner, alla landsting och statlig verksamhet ska ha en konkret plan för omvandling av deltidstjänster till heltid. Planen ska innehålla en fastställd tidpunkt då alla anställda som så önskar ska kunna erbjudas heltid. Vi vill att alla anställda i välfärdens verksamheter ska ha rätt att själv påverka och få inflytande över arbetstider och hur arbetet organiseras.
- Vi vill investera i professionella ledare och chefer i välfärden. Vi vill att det utvecklas särskilda ledarskapsprogram på högskolenivå för chefer inom välfärdens verksamheter. Ett särskilt chefsrekryteringsprogram bör tas fram för att trygga att välfärden kan få del av de bästa cheferna och ledarna i framtiden.
- Vi vill öppna upp för självförvaltande enheter så kallade intraprenader inom skola, förskola, äldreomsorg och primärvård. Vi välkomnar privata entreprenörer, men man ska inte behöva äga sin arbetsplats för att ha inflytande. Vi vill att personalen ska kunna få befogenheter att styra över sin egen budget och kunna få möjlighet att få del av effektiviseringsvinster som man själv har skapat.

- Vi vill att det vid varje upphandling och avtal tydligt ska specificeras den kvalitet som efterfrågas när det gäller bemanning och kompetens så att ingen kan vinna en upphandling genom att dra ned på personalens antal eller utbildningsnivå.

- Vi vill att all personal i skola, vård och omsorg som är offentligt finansierad – oavsett om de arbetar hos privata entreprenörer eller inte – ska ha rätt till meddelarskydd så att de anonymt kan påtala missförhållanden till utomstående.

- Vi vill tillsätta en framtidsdelegation som får i uppdrag att utarbeta strategier för att framgångsrikt klara framtida krav på att rekrytera fler duktiga proffs till skolan, vården och omsorgen. Delegationen ska samla erfarenheter och idéer från skilda perspektiv. De olika professionernas kunskap, viktig forskning och utländska erfarenheter ska tas tillvara. Delegationen ska också verka för att påverka bilden av välfärdsarbetare, inte minst för att skapa positiva förebilder och framtidstro som gör att unga vill välja att utbilda sig till välfärdssektorn.

4.4. Nytt samhällskontrakt för att säkra socialförsäkringarna för framtiden

Sverige har under lång tid haft en av världens bästa och mest effektiva sjukförsäkringsmodeller. Den bygger på den grundläggande principen att om alla är med, om alla bidrar och alla får del av nyttan, då skapas den bästa tryggheten för var och en av oss. Det skapar en stabil och hållbar modell som är effektiv och som alla kan lita på träder in när man behöver. Vi finansierar det gemensamt genom arbete och avgifter på lönen och får tillbaka efter behov. Det är en försäkring som är jämlik och rättvis. Vi betalar när vi är friska och får tillbaka när vi är sjuka, vi betalar inte mer för att vi arbetar i yrken där risken är större att vi drabbas av sjukdom eller arbetskada. Den är billig för alla, bygger på principen om att täcka upp för inkomstbortfall men ger mest tillbaka för dem av oss som för stunden är mest utsatta. Den är bra för samhällsekonomin, stimulerar till arbete och ger trygghet för förändring i ett arbetsliv som präglas av snabba omställningar och högt arbetstempo.

Vi är djupt oroade för att dessa grundläggande element i sjukförsäkringen nu är på väg att raseras. Den borgerliga regeringens försämringar av sjukförsäkringen är inte bara orättfärdiga då den drabbar de mest utsatta. De äventyrar också själva tilltron till en solidarisk och gemensam sjukförsäkring. När löntagarna inte längre kan lita på att försäkringen träder in när de blir sjuka minskar viljan att vara med och bidra. Rädsla ersätter trygghet och man tvingar löntagarna och deras organisationer att tänka mer på egennyttan än solidaritet.

Vi socialdemokrater gjorde inte tillräckligt under vår tid för att garantera en långsiktigt hållbar och stabil försäkring för alla. Alltför många blev kvar i sjukersättning för länge utan att få stöd att snabbt komma tillbaka. För alltför många blev försäkringen en långvarig försörjning istället för en väg vidare. Alltför många fick förtidspension utan att först ha fått en verklig chans att delta i arbetslivet. Dålig samverkan, byråkratier och krångliga regelverk gjorde att människor kom i kläm och inte fick det stöd de har rätt till. För allt fler upphörde försäkringen att vara en verklig inkomsttrygghet och blev enbart en grundtrygghet som bara täcker en mindre del av lönebortfallet vid sjukdom.

Vi måste nu staka ut en politik som kan stärka tilltron till sjukförsäkringen och ge löntagarna tydliga och långsiktiga besked om inriktningen i vår politik för framtiden. Vi lämnar här förslag till ett antal grundläggande principer som bör vara vägledande för en sådan politik. Vi lämnar i avsnittet 4.5 *Broar framåt* förslag till en ny politik för långtidssjukskrivna och dem av oss som hamnat utanför. Dessa förslag ser vi som en helhet. En bra och väl fungerande sjukförsäkring förutsätter väl fungerande system för rehabilitering och stöd. Men ska omställning, rehabilitering och aktiva insatser vara framgångsrika måste det också finnas en trygg och värdig försörjning.

- Vi vill se en långsiktig och bred överenskommelse mellan samhället och alla parter på arbetsmarknaden om socialförsäkringarnas framtida utformning. Bärande principer för en sådan överenskommelse bör vara en sjukförsäkring som ger bra inkomstrygghet vid sjukdom för en övervägande del av löntagarna, en rättvis och solidarisk riskspridning som innebär att den finansieras kollektivt samt en tydlig arbetslinje där parterna tar ett huvudansvar för insatser för att den anställde snabbt ska kunna återgå till ett arbete. Den långsiktiga överenskommelsen om pensionssystemet är en god förebild. Stabila regler i våra stora försäkringssystem ger trygghet och uppmuntrar utveckling. Nu tycker vi det är hög tid att motsvarande trygghet skapas om socialförsäkringarnas utformning och finansiering inför framtiden.
- Vi vill utveckla en sjukförsäkring som är allmän, solidariskt finansierad och som bygger på en bred riskspridning mellan den som är sjuk och den som är frisk men också mellan olika inkomstgrupper. Flera utredningar visar att just denna riskspridning har större omfördelande effekt mellan låg- och höglönlade än hela det samlade skattesystemet. Den bidrar till att stärka solidariteten och sammanhållningen i Sverige. En sjukersättning som istället bygger på kollektivavtal eller individuell försäkring riskerar att bryta sönder solidariteten och riskspridningen mellan olika löntagare. Avtals- eller medlemsförsäkringar kan vara ett komplement även i framtiden men ska inte ersätta de allmänna socialförsäkringarna.
- Vi anser att sjukförsäkringen måste ge huvuddelen av löntagarna en god inkomstrygghet om tilliten och legitimiteten i försäkringen ska kunna upprätthållas för framtiden. Att den offentliga sjukpenningen i snabb takt är på väg att bli enbart en grundtrygghetsförsäkring för en majoritet av löntagarna ser vi som det största hotet mot en solidarisk sjukförsäkring. Ger inte den allmänna försäkringen alla en rimlig inkomstrygghet kommer det med nödvändighet att tvinga fram avtalslösningar eller privata försäkringar som snabbt kommer att undergräva legitimiteten att vara med och betala solidariskt. De med liten risk för sjukdom och bra inkomster kommer att söka egna lösningar för att garantera tryggheten medan de med låga inkomster och hög risk får ta en orimligt stor del av sin disponibla inkomst för att få motsvarande trygghet. Det kommer alla löntagare på sikt att förlora på. I en prioritering väljer vi därför höjt tak före höjda ersättningsnivåer.
- Vi tycker det är viktigt att ge parterna och löntagarna ett tydligt besked för framtiden att ersättningsnivån i sjukersättningen ska upp till en stabil långsiktigt hållbar nivå på 80 % för flertalet löntagare.

4.5. Broar framåt – ny politik för att ge sjukskrivna och dem av oss som står långt från arbetsmarknaden nya chanser att gå vidare

Allas rätt till arbete och delaktighet i samhällsbygget är grunden för den socialdemokratiska välfärdsmodellen. Att så många sjuka och personer med funktionsnedsättning i dag inte har den rätten är helt oacceptabelt. Att så många aldrig får chansen att ta sig in eller tillbaka till arbetsmarknaden är ett misslyckande för vår välfärdsmodell.

I vårt arbete i välfärdsgruppen har inget område upprört oss mer än när vi ser brister i stödet för dem av oss som står längst från arbetsmarknaden. Stöd i form av rehabilitering, arbetsträning, omskolning eller möjlighet att pröva nytt arbete uteblir helt eller kommer in allt för sent. Regler och ansvar är inte samordnade och inte sällan är de utformade så de passiviserar snarare än stimulerar. Många hamnar mellan stolarna. Individer som kan och vill vara aktiva hänvisas till ibland livslång passivitet.

När det skulle behövas mer aktiva insatser svarar den borgerliga regeringen med att rusta ner samhället stödinsatser. När det skulle behövas mer av arbetsgivarnas och parternas medverkan så tar man helt bort ansvaret från arbetsplatsen. När fler behöver mer avancerat stöd för att kunna försörja sig på eget arbete sorterar man istället bort de mest utsatta från sjukförsäkringen vilket gör att fler hänvisas till socialbidrag för sin försörjning. Detta är en orättfärdig utsorteringspolitik.

För socialdemokratin blir en huvuduppgift efter en valseger att skapa verkliga förutsättningar för alla som vill och kan delta, att få broarna framåt till arbetslivet att fungera och ge dem av oss som aldrig fått chansen en ny väg in. Vi är övertygade om att gamla lösningar inte är tillräckliga. Det behövs ett helt nytt grepp för att ge dem av oss som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller psykisk ohälsa står utanför arbetsmarknaden nya möjligheter. Att lappa och laga i gamla strukturer räcker inte. Det krävs något radikalt nytt.

- Vi vill pröva möjligheten till en ny ansvarsfördelning mellan staten och parterna. Ansvaret för rehabilitering och aktiva insatser för långtidssjukskrivna som är anställda bör kunna övertas av parterna. Vi är övertygade om att en sådan modell skulle stärka den enskildes möjligheter att snabbt komma vidare, tillbaka till arbete. Det förutsätter en överenskommelse mellan staten och hela arbetsmarknaden så att alla sjukskrivna som är anställda kan garanteras aktiva insatser, rehabilitering, anpassat arbete eller möjligheter att byta arbetsgivare eller bransch. Det förutsätter också en fungerande riskspridning mellan arbetsgivare och mellan branscher. Vi ser framför oss tydliga ekonomiska incitament för parterna att sluta heltäckande omställningsavtal som omfattar såväl aktiva och tidiga insatser för de anställda som är långtidssjukskrivna, som stimulans till förebyggande insatser som förhindrar att ohälsa uppkommer. Vi är övertygade om att

detta också kan ge parterna och facken en ny roll i samhällskontraktet. Det öppnar upp för att del av produktivitet utvecklingen används för att få fler i arbete och därmed långsiktigt bidrar till tillväxt, till nytta för hela samhället.

- Vi vill tillsammans med arbetsmarknadens parter pröva möjligheterna att få till stånd ett heltäckande ramavtal för hela arbetsmarknaden som sedan kompletteras branschvis och med lokala avtal på de lokala arbetsplatserna för att kunna ge garantier att långtidssjukskrivna anställda ges rätt till snabba och aktiva insatser. Staten behöver komma överens med parterna om vilka kriterier som bör vara uppfyllda för att ekonomiska incitament ska utgå. Incitament och kriterierna för när parterna övertar rehabiliteringsansvaret måste vara utformade så att det är tillräckligt attraktivt för parterna att sluta ett sådant omställningsavtal. Det kan exempelvis handla om sänkta arbetsgivareavgifter. Med det bör prövas flera alternativ som innebär att arbetsgivare är med och finansierar aktiva insatser för sina anställda.
- Vi vill att alla arbetstagare ska ha rätt till en kvalitativt bra och väl fungerande företagshälsovård. Ett sätt kan vara att en företagshälsovård som uppfyller givna kvalitetskrav är ett kriterium som måste vara uppfyllt inom ramen för omställningsavtalet för att ekonomiska incitament ska utgå.
- Vi anser att myndighetsutövningen vad gäller bedömning och beslut om rätt till sjukpenning och prövningen av den enskildes arbetsförmåga alltjämt ska vara en statlig uppgift. För anställda bör detta ske i nära samverkan med företagshälsovården och den organisation parterna kommer överens om för att genomföra de aktiva rehabiliteringsåtgärderna.
- Vi vill se över regler och ersättningssystem i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen så att de underlättar för långtidssjukskrivna att aktivt söka och pröva nytt arbete. Det kan exempelvis gälla karenstiden mellan de olika ersättningssystemen men också regler som i dag gör att man kan mista såväl ersättning som anställningstrygghet om man deltar i rehabilitering eller vill pröva nytt jobb. Ingen ska behöva falla mellan stolarna och helt förlora sin försörjning eller sin rätt till aktiva insatser för att regelverk och myndigheter inte är samordnade. Lika viktigt är att de som tillämpar reglerna måste ha kompetens och utbildning så att de kan möta människor i svåra situationer på ett både rättssäkert och respektfullt sätt. Det får inte vara tillåtet för försäkringskassa eller arbetsförmedling att släppa sitt myndighetsansvar utan att ha försäkrat sig om att den enskilde har fått rätt till andra insatser.

- Vi vill att det ska finnas tydliga tidsgränser för när parternas ansvar för rehabilitering upphör och när de allmännas aktiva insatser tar vid. Det bör också finnas tydliga drivkrafter såväl för den enskilde att alltid vara aktiv och delta i rehabilitering eller att pröva nytt arbete som för arbetsgivaren att skapa möjligheter till rehabilitering och arbetsträning. Men det får aldrig utformas som en ensidig press på den enskilde utan måste alltid åtföljas av en rätt till insatser som ger förutsättningar att komma tillbaka i arbete. Om alla insatser har prövats och det ändå är omöjligt att få ett ordinarie arbete måste andra aktiviteter träda in med rimlig ersättning eller lön. Ingen ska behöva bli utförsäkrad och enbart hänvisas till att leva på socialbidrag.

- Vi vill parallellt med att parterna tar ansvar för anställda pröva en helt ny modell för dem av oss som har behov av komplexa insatser. Det kan vara personer som saknar anställning och som står långt från arbetsmarknaden eller trots de insatser som skett inom ramen för omställningsavtalen ändå är i behov av mer omfattande insatser för att kunna komma tillbaka. Det kan också handla om dem som aldrig fått chansen på arbetsmarknaden exempelvis på grund av funktionsnedsättning. Vi vill ge alla möjlighet till personlig handlingsplan med resurser för individuellt anpassade insatser utifrån varje enskild individs behov. Det är den grupp som i dag vanligtvis hamnar mellan olika myndigheters ansvarsområden och där ingen aktör i dag har ansvaret för helheten. Det är de som kan ha behov av både utbildning, rehabilitering, praktik, medicinska och sociala insatser kombinerade i ett samlat fungerande handlingsprogram. Det är personer som finns inskrivna på arbetsförmedlingen som långvarigt arbetslösa, har varit sjukskrivna under lång tid eller under lång tid varit beroende av kommunens försörjningsstöd, utan att de fått rätt stöd tillbaka.

- Vi vill ge alla dessa en ny väg vidare genom inrättande av det vi valt att kalla ”Kraftsam”. Individen bör själv ansöka om att få tillhöra ”Kraftsam” och ska omedelbart få en kvalificerad personlig coach som tillsammans med den enskilde utarbetar en individanpassad insatsplan. När insatsplanen har godkänts och kvalitetssäkrats får coachen en samlad ram av medel, ”en påse pengar”, för att finansiera och upphandla de olika insatser som krävs från olika aktörer. Det kan vara myndigheter, kommuner men även organisationer eller privata aktörer, allt anpassat efter varje individs särskilda behov. Individen behåller sitt befintliga försörjningsstöd under hela programperioden. Kommuner erbjuds att teckna avtal för de personer som omfattas av kommunal försörjning.

- Vi är övertygade om att en sådan modell vi här skisserat, för alla dem som i dag hamnar ”mellan stolarna” skulle ge helt andra möjligheter att komma vidare till arbetslivet eller för dem som aldrig fått chansen till en effektiv väg in i arbetslivet. Det handlar i grunden om vår människosyn, att alla människor är en resurs för sig själva men också för det gemensamma. Det är vårt gemensamma ansvar att ge alla människor möjligheter att ta vara på den resursen. Det förutsätter investeringar för den enskilde i dag, insatser som samhället får tillbaka mångdubbelt i minskade kostnader i morgon. Vi är samtidigt medvetna om att ett nytt system kräver omfördelningar av befintliga resurser som gör att det bör byggas upp successivt under flera år och säkerligen också att det först provas i ett antal pilotprojekt.

- Vi vill samtidigt som en ny modell introduceras, se över reglerna i ersättningssystem. Vi vill införa en konsekvent arbetslinje i alla socialförsäkringssystem. Vi är övertygade om att alla bör och kan delta i någon form av arbetsinsats om så bara en timme per vecka. Vi vill göra arbete till norm men givetvis anpassad till var och ens förutsättningar. Det innebär att vi vill att även om man är långtidssjukskriven, har sjuk- eller aktivitetsersättning ska man kunna kombinera ersättning med arbete. Det måste också finnas tydliga incitament som uppmuntrar all typ av delaktighet och aktivitet till exempel i ideella organisationer eller frivilligarbete.

- Vi tror också att det i en konsekvent arbetslinje behövs ökade möjligheter att delta i någon form av alternativ arbetsmarknad med varaktiga subventionerade anställningar för dem som i dag står längst från arbetsmarknaden.

- Vi anser att det för äldre arbetstagare ytterst måste finnas möjlighet också till förtida pension om det inte är möjligt att gå tillbaka till ett arbete. Förtida pension är en trygghet för dem som arbetat i nästan hela sitt liv och som i slutet av sitt yrkesliv drabbats av sådan sjukdom att de inte kan återgå till arbete. Vi tycker därför att begreppet förtidspension kan återinföras men reserveras för denna mindre grupp där den är relevant. Även förtidspension på deltid bör vara en möjlighet.

- Vi vill samtidigt införa en regel som säger att innan beslut fattas om sjuk- och aktivitetsersättning ska man först ha fått möjlighet att pröva en anställning med lönebidrag eller andra möjligheter till särskilt anpassat arbete. För de under 50 år vill vi helt avskaffa sjuk- och aktivitetsersättning som inte är tidsbegränsad. Att döma en ung eller medelålders med många år kvar i arbetsför ålder till livslång passivitet är omänskligt för den enskilde och förödande för samhället. De under 50 år ska alltid ha rätt till

utbildning, arbete eller praktik. Det ska vara möjligt att anpassa insatser så att även de mycket vårdbehövande ska kunna få aktivitet istället för passiva insatser.

5. Sakförslag inom fem prioriterade områden

Vi i välfärdsgruppen har förutom de förslag av mer principiell och övergripande karaktär som vi i det tidigare avsnittet presenterat valt ut ytterligare fem delområden inom välfärdspolitiken där vi tycker socialdemokratisk välfärdspolitik behöver utvecklas. Vi har valt dessa fem områden utifrån den diskussion vi mött i partiorganisationen men också i mötet med organisationer, forskare och de inspel vi fått från medborgare. Förslagen inom dessa delområden innebär inte någon ny inriktning på socialdemokratisk politik utan ska mer ses som vidareutveckling och konkretisering. Vi har därför valt att presentera dem i ett separat kapitel.

5.1. Ny i Sverige – ny politik för flyktingars introduktion och delaktighet i Sverige

Sverige ska ha en generös flyktingpolitik som erbjuder förföljda och utsatta en fristad. Sverige ska bli möjligheternas land där alla kan bli delaktiga och uppfylla sina livsdrömmar. Sverige ska vara attraktivt att flytta till där kompetens, erfarenhet och kunskap från alla världens håll möts, vävs samman och gör oss starkare. Vi ska se mångfald som vårt framtida kapital som ska växa och möjliggöra en hållbar social och ekonomisk utveckling av det framtida Sverige.

Vi tycker att det är dags att lämna begreppet integration och upprätta ett nytt begrepp. Integration kan aldrig vara ett mål i sig. Vi vill istället använda ordet delaktighet. Att vara delaktig är att vara en del i det land man lever i. Allas delaktighet är ytterst en fråga om demokrati och medbestämmande och en förutsättning för att vi ska kunna skapa ett samhälle som präglas av solidaritet och sammanhållning.

Delaktighet kräver en god hälsa, ett eget arbete, språket, ett bra boende, en meningsfull fritid och ett starkt socialt nätverk. Det är grundläggande krav som gäller alla som lever i Sverige oavsett bakgrund, kultur, religion eller etnicitet. Vi är mer lika varandra än olika.

Delaktighet kräver att alla tar sitt ansvar. Från oss alla som individer och från stat, kommun, från näringsliv och arbetsmarknadens parter. Det handlar om jobbmöjligheter för de vuxna och framtidsdrömmar för barnen. Det handlar om att ge människor en realistisk möjlighet att starta på nytt, i ett nytt land.

Vi anser att socialdemokratin har anledning att vara självkritisk. Vi har inte lyckats med delaktigheten. Hittills har vi inte kunnat skapa ett fungerande mottagande och en introduktion av alla som kommer nya till Sverige. Vägen till jobb och delaktighet tar för de allra flesta alldeles för lång tid. Ett fåtal förortsområden runt omkring landets större städer axlar ett orimligt ansvar som borde vara ett ansvar för landet som helhet. Vi erbjuder inte alla

som kommer till oss ett värdigt och bra liv och alla får inte den chans de borde ha, rätt att utvecklas, förverkliga sina livsdrömmar och ta sin del av ansvaret i det nya landet.

Vi tycker det är dags att skapa en helt ny modell för mottagning och introduktion av alla som kommer nya till Sverige. Vi skulle vilja se en ny modell som utgår från individens behov och som är anpassat till vad varje individ kan, vill och behöver för att så snabbt som möjligt bli delaktig i det svenska samhället.

- Vi vill att staten tar ett tydligare huvudansvar för mottagandet och introduktionen av alla som kommer till Sverige. Det gäller såväl ett ekonomiskt ansvar som ansvar för att nyanlända får en snabb och väl fungerande introduktion i Sverige. Insatserna för introduktionen ska till skillnad från i dag fullt ut finansieras nationellt men genomföras lokalt med såväl kommuner, företag, föreningar, statliga myndigheter samt ideella organisationer som utförare/anordnare.
- Vi vill att varje individ ska få ett personligt ”jobbombud” som tillsammans med individen har huvudansvaret för en introduktionsplan för den första tiden i Sverige. Planen ska vara individuell, skräddarsydd och anpassad till varje individ och måste därför innehålla olika insatser beroende på individen och dess familjs behov och förutsättningar. Gemensamt för alla ska dock vara att alla insatser i planen ska ha ett tydligt mål; snabbast möjliga väg till jobb och egen försörjning.
- Vi vill att den individuella introduktionsplanen utformas som ett avtal/ en överenskommelse mellan individen och samhället där båda parter har skyldigheter och ansvar. Individen ska få ett tydligt erbjudande om lämplig kommunplacering under avtalstiden där det finns praktikplats/jobbs och svenskundervisning inom yrkesområdet och där det finns bra förutsättningar för familjen exempelvis vad gäller boende och barnens skolgång. Avtalet bör normalt löpa ca 1,5 år från det att den enskilde fått uppehållstillstånd i Sverige. Vi vill pröva den vägen först innan det kan bli aktuellt med lag om kommunplacering gentemot den enskilde.
- Vi vill att alla kommuner i lag ska vara skyldiga att ta mot flyktingar motsvarande sin totala andel av befolkningen. Av lagen ska också framgå att alla kommuner ska vara skyldiga att medverka till att insatserna i introduktionsplanen kan förverkligas i kommunen/regionen som erbjudande om lämplig bostad, praktik, svenskundervisning med mera.

- Vi vill att det till ett beslut om introduktionsplanen knyts ett särskilt riktat statsbidrag som följer individen. Med ”en pott pengar” kan det personliga jobbambudet finansiera de insatser och aktiviteter som ingår i planen. Det kan vara insatser som utförs av den kommun man bosätter sig i, av myndigheter, av företag eller organisationer. Att insatserna ska vara individuellt anpassade innebär också att resurser och insatser måste kunna variera beroende på individens behov.

- Vi skulle också vilja se att det utgår ”lön” istället för introduktionsersättning under perioden som den enskilde deltar i insatserna i introduktionsplanen. Lönen är en ersättning då den enskilde deltar i de insatser som man kommit överens om i planen och bosatt sig på den ort som planen avser. De som avstår från erbjudandet om en individuell introduktionsplan eller som väljer att inte fullfölja planen får en lägre ersättning. Snabbast möjliga väg till jobb och egen försörjning ska gälla även under introduktionsperioden. Det innebär att ”lönen” givetvis ersätts med egen försörjning om den enskilde får jobb inom den tid introduktionen avser även om insatser exempelvis kompletterande utbildning behöver kvarstå under hela introduktionstiden.

- Vi vill se en ny svenskundervisning som en del i denna nya statliga modell. Vi vill att svenskundervisning integreras med arbetsplatsförlagd introduktion och får fokus på yrkesspråkinläring som är kombinerad med praktik. En variant kan vara att nationellt kvalitetssäkra och certifiera kommuner och andra utbildningsanordnare som ska kunna få användas för denna svenskundervisning. Det skulle möjliggöra att svenskundervisningen på olika orter också kunde ha olika profil och tydliga krav på kopplingar till olika yrkesområden. Det möjliggör också för högskolor att bedriva svenskundervisning för dem som har akademisk examen kombinerat med kompletterande högskolestudier.

- Vi vill att validering av den utbildning som man har med sig sker snarast och att den enskilde i direkt anslutning till valideringen får tydlig information om vad som behövs för att kunna jobba inom samma yrkesbransch i Sverige eller får erbjudande om kompletterade utbildning. Vi vill skapa ett nationellt system för validering av yrkeskunskaper, yrkeserfarenhet och utländsk yrkesutbildning och vi vill skapa nationella databaser för bristyrken som på ett effektivt och snabbt sätt kan kopplas till ett valideringssystem.

- Vi vill utveckla akademikerintroduktion i samarbete med högskolor och universitet för att nyanlända akademiker direkt ska knytas till ett universitet eller en högskola och där få möjlighet till ett skräddarsytt program som kan leda till ett arbete.
- Vi vill under perioden innan det nya systemet nått fullt genomslag att de kommuner som till följd av dagens system fått bära en orimlig stor andel av flyktingmottagandet omedelbart ska erbjudas särskilda statliga satsningar på jobb, utbildning och praktik. Vi föreslår att en statlig jobbkommision tillsätts tillsammans med de berörda kommunerna för att skräddarsy insatser utifrån varje kommuns förutsättningar och behov och att statliga resurser avsätts.¹

¹ Ytterligare förslag om introduktionen lämnas i rapporten ”Migration” från rådslagsgruppen Vår värld. I den rapporten behandlas även frågor om sjukvård för personer som befinner sig i Sverige utan tillstånd.

5.2. Investera i Sveriges barnfamiljer – ny politik för ett jämställt föräldraskap

För socialdemokratisk familjepolitik är alltid utgångspunkten barnets bästa, barns rättigheter och alla barns rätt till utveckling.

Barns välfärd hänger ihop med de vuxnas. När föräldrarna har arbete och mår väl, ja då finns de viktigaste fundamenten på plats för att barnet skall få en trygg och bra uppväxt.

Familjepolitiken hänger på detta sätt samman med politiken att hävda arbetslinjen och att utveckla välfärden.

Sverige är kanske det land i världen där barn har de bästa förutsättningarna att växa upp. En generös föräldraförsäkring som ger båda föräldrarna möjlighet att kombinera arbete med tid för barnen, en professionell förskola och skola och många föräldrar som är starkt engagerade i sina barn har bidragit till det.

Men barns livsvillkor präglas av samma orättvisor, klassklyftor och brist på jämställdhet som finns i samhället i stort. Allt för många barn lever i fattiga familjer. Särskilt svårt ekonomiskt har barn till ensamstående, till helt övervägande del ensamstående mödrar. Det finns oroande tendenser att fler barn känner oro, huvudvärk, magont. Rapporter från organisationer som Bris och Rädda Barnen pekar på att många barn far illa. Bristen på jämställdhet blir tydlig när man får barn. Det är fortfarande mammor som bär huvuddelen av arbetet med hem och barn och som tar huvudansvaret när barnen är sjuka eller i relationerna till förskola och skola. Det är mammor som går ner i arbetstid när barnen är små och det är fortfarande bara 20 % av föräldraförsäkringen som tas ut av papporna. Allt detta slår direkt på alla kvinnors möjligheter i arbetslivet. Mammorna har svagare löneutveckling som följer med långt efter det att barnen är små. Ohälsotalen är högre. De många deltiderna ger henne lägre lön, sämre pension och en svagare ställning i arbetslivet. Huvudansvaret för arbetet med barnen gör att många arbetsgivare betraktar alla kvinnor som osäker arbetskraft.

Bristen på tid är barnfamiljernas moderna gissel. Ökade krav från arbetslivet, viljan och ambitionerna att klara både arbete, hem, förhållande och ett starkt engagemang i barnen och deras tid i förskola, skola och deras fritidssysselsättningar gör att de flesta barnfamiljer har svårt att få livspusslet att gå ihop. Det är i huvudsak kvinnorna som går ner i arbetstid när dygnets timmar inte räcker till eller sliter ut sig och drabbas av ohälsa och sjukskrivning. Så länge de traditionella könsrollerna består i familjelivet så är det kvinnorna som drabbas värst av tidspressen och som därmed också får en svagare förankring i arbetslivet när man får barn.

På flera områden som rör familjerna går utvecklingen idag åt fel håll. Vårdnadsbidraget som nu införs av den borgerliga regeringen förstärker könsrollerna och ökar bidragsberoendet främst för kvinnor som redan har svagare förankring på arbetsmarknaden. Barngrupperna ökar nu på förskolan. Vårdnadsbidraget och förslaget till barnomsorgspeng kommer

ytterligare att dra undan pengar från förskolan och bli ett allvarligt hot mot kvaliteten i förskolan. Avdraget för hushållsnära tjänster har ensidigt gynnat de högavlönade oavsett om man har barn eller inte. Det har inte löst vanliga familjers eller ensamståendes tidspress. Det har bara ökat klyftorna mellan människor. De kraftiga försämringarna för sjuka och arbetslösa har gjort fler barn fattiga och otrygga.

En framtidsinriktad socialdemokratisk familjepolitik måste kunna svara upp mot de behov dagens barnfamiljer upplever och genomsyras av våra värderingar om solidaritet, jämlikhet och jämställdhet. Ökade investeringar i kvaliteten i förskola och skola är viktigt för alla barn och är särskilt betydelsefullt för de sköraste. Vår familjepolitik måste leda till att fler pappor tar ut föräldraförsäkringen och tar sin del av ansvaret för barnen. Vår politik måste leda till mer tid med barnen och att tidspressen i barnfamiljer minskar. Vår politik måste öka jämställdheten på arbetsmarknaden och stärka kvinnors ställning i arbetslivet.

Minska tidspressen för barnfamiljer

- Vi vill vidareutveckla föräldraförsäkringen som det viktigaste instrumentet för att ge mer tid att vara hemma med barnen. Det är flexibelt och ger inkomstrygghet. Det tar hänsyn till att familjer är olika och vill ordna sin vardag på olika sätt när man skaffar barn. Därför är en förstärkt föräldraförsäkring vår huvudstrategi för att minska tidspressen för barnfamiljerna.
- Vi vill därutöver pröva möjligheten att hitta jämlika och rättvisa stödinsatser som kan avlasta det obetalda arbetet i hushållet och ge mer tid till familjen i vardagen. Såsom arbetspressen ser ut idag i småbarnsfamiljer tycker vi det finns anledning för socialdemokratin att definiera småbarnsfamiljer som en grupp som har behov av avlastning i vardagen. Vi vill att en aktiv och medveten samhällsplanering ska vara ett viktigt instrument i socialdemokratisk familjepolitik. Bristen på tid är också en konsekvens av hur samhället är organiserat. Bättre utbyggd infrastruktur, snabbare kommunikationer, väl utbyggd och smartare lokalisering av skolor, förskolor och boende för äldre är exempel på insatser som också kan minska tidspressen för barnfamiljerna.

Föräldraförsäkringen

- Vi vill på sikt uppnå en individuell föräldraförsäkring som innebär att båda föräldrarna delar lika på ledigheten. Som ett steg på vägen föreslår vi att försäkringen delas i tre lika delar, varav en tredjedel måste tas ut av var och en av föräldrarna men en tredjedel kan disponeras fritt.

- Vi vill utveckla föräldraförsäkringen genom att pröva införande av vardag-med-barn-tid. Idag tas huvuddelen av föräldraförsäkringen ut mellan 0-3 år. En modell kan vara att viss del av föräldraledigheten kan användas för att ge mer vardagstid med sina barn även efter det. Det kan exempelvis handla om besök i skolan eller att få chansen till extra ledighet om barnet har jobbigt under tonåren.
- Vi vill höja taket i den tillfälliga föräldrapenningen, när man är hemma med sjukt barn, så att en stor majoritet av föräldrarna kan få en reell kompensation upp till 80 % av den förlorade inkomsten. Det är särskilt betydelsefullt för att öka möjligheterna för pappor att ta sin del av ansvaret för barnet.
- Vi vill pröva förutsättningarna att ge föräldrar som delar föräldraförsäkringen lika en högre ersättning.
- Vi vill se över förutsättningarna för en särskild föräldrapenning för ensamstående när någon annan avstår förvärvsarbete för att vårda barnet i den sjuka förälderns ställe.
- Vi vill att båda föräldrarna ska kunna ges möjlighet till ett gemensamt uttag av föräldraförsäkringen för att vara hemma tillsammans med det nyfödda barnet den första månaden. En ensam vårdnadshavare ska ha möjlighet att dela den första gemensamma månaden av föräldraförsäkringen med någon närstående till barnet.

Familjeliv – arbetsliv

- Vi vill pröva en jämställdhetsbonus riktad till arbetsgivare. En jämställdhetsbonus skulle exempelvis kunna utformas som en sänkt arbetsgivaravgift för de anställda pappor som tar ut mer än den kvoterade föräldraförsäkringen. Det skulle ge enskilda arbetsgivare ett ekonomiskt incitament att uppmuntra ett jämställt uttag av föräldraledigheten.
- Vi vill att staten tar initiativ till en bred informationsinsats om jämställdhet tillsammans med arbetsmarknadens parter. Jämställdhet kräver attitydförändringar, inte bara i familjerna, utan också från arbetsgivares sida.

- Vi vill att barnomsorgen ska finnas när föräldrar behöver den, kommuner ska erbjuda barnomsorg på obekväma arbetstider. Det har stor betydelse för många yrkesgruppers möjlighet att förena arbete och familj. Det är en del i vår politik för arbetslinjen.
- Vi vill att såväl förskolan som skolan ser över sina rutiner och invanda mönster utifrån ett föräldraperspektiv. Det kan handla om små saker som sammantaget ändå kan avlasta barnfamiljers vardag som att barnen själva gör sin utflyktsmatsäck på förskolan eller fritids istället för föräldrar eller att ha klassuppsättningar av regnkläder eller annan särskild utrustning i förskolan. Genom en aktiv dialog med föräldrarna och ett bättre föräldrainsflytande skulle säkerligen många fler små förändringar i skolans och förskolans sätt att fungera kunna genomföras som kan underlätta för redan pressade föräldrar.

Alla barn har rätt till goda uppväxtvillkor

- Vi vill göra investeringar i förskola och skola. Vi vill förebygga ohälsa bland barn och unga genom att satsa på en utbyggd skolhälsovård.
- Vi vill att kommuners och landstingens stöd som finns för barn, ungdomar och föräldrar sammanförs i form av familjecentraler för att kunna ge ett bra förebyggande stöd till förstagångsföräldrar och så snabbt som möjligt kunna sätta in stödinsatser när barn och ungdomar far illa och/eller när familjer behöver särskilt stöd.
- Vi vill också se över barns försäkringsskydd i Sverige. En sådan översyn bör ge svar på vilka barn som är försäkrade och vilka som saknar ett fullgott försäkringsskydd. I dag saknas en sådan kartläggning.
- Vi vill gå vidare i riktning mot ett delat barnbidrag genom att föräldrar med barn i växelvis boende ska få delat barnbidrag.
- Vi vill att alla aktiviteter i förskolan och skolan ska genomföras så att alla barn kan delta. Föräldrarnas inkomst ska inte påverka om ett barn kan följa med på exempelvis en utflykt med sina klasskamrater.

- Vi vill att det fria föreningslivet får förutsättningar att kunna erbjuda alla barn möjligheter till idrott och andra fritidsaktiviteter. De funktionshindrade barnen har alltför små möjligheter att ta del av kommunernas fritidsutbud, vilket inte är acceptabelt.
- Vi vill också stärka och underlätta det föräldrastöd som en rad ideella organisationer idag erbjuder genom olika former av föräldrajourtelefoner.

5.3. Människovärdet tillbaka – ny politik för att ge missbrukare, hemlösa och psykiskt sjuka ett värdigt liv

Dagens politik för dem av oss som är mest utsatta har tydliga brister. Det finns revor i välfärdsnätet som gör att människor som behöver samhällets stöd i en utsatt situation inte alltid får effektiv hjälp att komma vidare. Vi måste nu se över samhällets insatser för de mest utsatta och presentera en politik för framtiden som visar att det finns alternativ och att politiken kan göra skillnad. I det följande behandlas områdena narkotikamissbruk, hemlöshet och psykisk sjukdom.

Narkotika

- Vi vill korta väntetiden till behandling för missbrukare till ett minimum. När någon är motiverad att bryta sitt missbruk ska samhället gå in med näst intill omedelbar hjälp – annars försitts chansen. Målet bör vara att vården inleds inom två veckor.
- Vi vill att även missbrukare som just nu inte lyckas nå drogfrihet ska beredas möjlighet att leva ett så värdigt och sjukdomsfritt liv så långt det bara går, till exempel genom sprututbytesprogram och sjukvård. För vissa missbrukare kan skadelindring vara ett lika acceptabelt mål som total drogfrihet. En ny inställning till missbrukares människovärde måste till.
- Vi föreslår att projektet *Ett kontrakt för livet* utvecklas och byggs ut att gälla överallt i hela landet. *Ett kontrakt för livet* infördes av den tidigare socialdemokratiska regeringen och innebär att det upprättas en vårdplan med en fungerande vårdkedja för varje missbrukare som vill sluta sitt missbruk. Vårdkedjan handlar om en individuell plan och struktur för sysselsättning/arbete, boende, fritid, kontakter med sjukvård eller psykiatri om det behövs och nytt socialt nätverk.
- Vi vill investera i rehabilitering av missbrukare. Lösningen är inte sjukbidrag och pensioneringar. Arbete eller meningsfull sysselsättning är för individen en avgörande faktor för att höja livskvaliteten och förhindra återfall samtidigt som samhällsvinsterna är stora.

Hemlösa

- Vi vill att alla ska ha rätt till en bostad. Ingen ska behöva vara hemlös och tvingas sova ute en enda natt.
- Vi vill också att det utvecklas fler boenden med socialt stöd och olika former av tröskelboende, för idag utslagna personer, där man successivt kan ta mer ansvar och slussas ut i ordinarie boende. Det behövs också en personlig kontaktperson som hjälper till i kontakten med sjukvård, myndigheter och hyresvärdar.
- Vi vill att systemet med personliga ombud för att bland annat motverka och förebygga hemlöshet bland psykiskt funktionshindrade ska byggas ut.
- Vi vill att det blir obligatoriskt för en hyresvärd att skriftligt meddela socialtjänsten när en barnfamilj hotas av vräkning. Barn ska alltid prioriteras. Socialtjänsten ska omedelbart utse en handläggare som kontaktar hyresvärderna och familjen som är uppsagd. Familjen ska ges den ekonomiska rådgivning eller sociala insatser som behövs.
- Vi vill att varje kommun får en skyldighet att upprätta en plan för tillgången på bostäder i kommunen för utsatta grupper.
- Vi föreslår att det skrivs in i lag att varje kommun ska ha någon form av organisation för att hjälpa den som söker bostad. Alla ska kunna söka en bostad på rättvisa och jämlika villkor utan diskriminering. Alla ska känna till hur och på vilka grunder de kan söka privata såväl som kommunala bostäder i en kommun.

Psykiatri

- Vi vill lagstifta så att alla kommuner upprättar en åtgärdsplan för varje ung person som drabbas av psykiska problem. Det behövs en *Barnens Räddningstjänst*. Det ska vara tydligt vem man ska vända sig till när en ung person mår dåligt och vem som ansvarar för vad. Vi föreslår att det ska finnas Samverkansmodeller i varje kommun för unga med problem (samverkan skola, socialtjänst, BUP, Ungdomsmottagning).

- Vi vill bygga ut skolhälsovården och göra en speciell satsning på mottagningstiderna så elevvårdspersonalen får mer tid för det direkta mötet med eleverna. Vi vill att tillsynen av LVU-vården och paragraf 12-hem skärps. Alla ungdomar i tvångsvården ska få en individuell bedömning och om det behövs en behandlingsplan mot psykisk ohälsa och/eller missbruk.

- Vi vill att alla med psykiskt funktionshinder som behöver ska få snabbt och bra stöd för att få arbete. De förslag vi lämnar under avsnittet *Broar framåt* om personlig coach, samordnade resurser och en individuellt anpassad insatsplan är centrala för att ge rätt stöd också till många med psykisk sjukdom.

- Vi vill att det inrättas särskilda vårdplatser, utanför slutenvården, som kan ge stöd i särskild miljö vid kriser och sviktillstånd, så kallade sviktplatser. Därutöver behövs fler vårdplatser i psykiatrins slutenvård.

- Vi vill också systematiskt bygga upp starkare kompetens om psykisk ohälsa i primärvården. Vi föreslår att staten gör en riktad satsning för att förstärka primärvårdens kompetens och resurser att behandla mindre svåra depressioner, ångestillstånd, ätstörningar och liknande. Vi föreslår också en mångårig bred investering på kompetensutveckling för den personal som jobbar med psykiskt sjuka och funktionshindrade.

5.4. Ett arbetsliv för alla – en ny politik för att flytta fokus från funktionshinder till arbetsförmåga

Alla människor har lika värde och alla människors kunskap och erfarenheter behövs. Människor med funktionsnedsättningar ska ha samma självklara rätt att leva ett självständigt liv och fullt ut delta i samhällslivet som alla andra.

Sverige tillhör de länder i världen som kommit längst i arbetet för lika rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. Men det räcker inte att konstatera att mycket är bättre än det var tidigare. På flera viktiga områden finns det betydande brister som måste åtgärdas för att nå målet om ett samhälle som är tillgängligt för alla på lika villkor.

Det är oacceptabelt att människor med funktionsnedsättningar drabbas av fördomar och diskriminering som stänger dem ute från samhälls- och arbetslivet. Det är oacceptabelt att människor med funktionsnedsättningar som grupp har sämre ekonomi, lägre utbildningsnivå och svårare att få arbete.

Människors funktionsnedsättningar blir ett handikapp om det leder till betydande svårigheter i det dagliga livet – i hemmet, i skolan eller på arbetet. Omgivningens förhållningssätt och samhällets tillgänglighet och förmåga att ge rätt stöd avgör i stor utsträckning om en funktionsnedsättning blir ett handikapp.

Handikapperspektivet ryms således inom hela det politiska fältet och ska aldrig betraktas utifrån ett snävt vårdperspektiv. Handikappolitiken är i grunden en jämlikhets- och demokratifråga och inte en vårdfråga och uppgiften för samhällets insatser är att riva de hinder som finns för att alla med funktionsnedsättningar ska kunna delta fullt ut i samhället.

Vi vill nu sätta fokus på hur samhällets insatser kan förbättras och bli mer mobiliserande så att människor med funktionsnedsättningar får det stöd och den hjälp de behöver för att kunna delta i samhället på lika villkor.

Arbete

- Vi vill att personer med funktionsnedsättningar ska erbjudas ett samlat stöd, så som beskrivs i avsnittet *Broar framåt*, i form av individuella handlingsplaner, coaching och matchning mot lediga jobb, parallellt med möjligheten att exempelvis stödja en anställning genom lönebidrag. Människor med funktionshinder ska liksom andra få jobb utifrån sin kompetens. Många människor med funktionsnedsättningar får dock aldrig chansen att visa vad de kan. Med rätt stöd kan detta ändras. Stöd och hjälpmedel måste marknadsföras bättre bland arbetsgivare. Med tillgänglig arbetsplats och med rätt

hjälpmedel har personer med funktionsnedsättningar ofta samma arbetsförmåga som andra.

- Vi vill genomföra särskilda insatser för att stärka anställbarheten bland personer med funktionsnedsättningar genom att förbättra utbildningsmöjligheterna. Generellt är utbildningsnivån betydligt lägre för personer med funktionsnedsättningar jämfört med befolkningen i övrigt. Detta gäller inte minst andelen med högskoleutbildning. Därför är satsningar på utbildning särskilt viktiga för denna grupp.
- Vi vill förbättra övergången från utbildning till arbetslivet för unga personer med funktionsnedsättningar. Ett åtgärdsprogram bör tas fram för att undanröja de hinder som idag finns. Det finns ett starkt behov av att öka och mer individuellt anpassa de studerandes arbetslivskontakter. Det finns också ett behov att låta hjälpmedel som finns under utbildningstiden följa med var och en ut i arbetslivet. Vi vill att alla unga ska få tillgång till mentorsstöd och trainee-program. Det behövs en förstärkning av kompetensen om funktionsnedsättningar inom studie- och yrkesvägledning och arbetsförmedlingen. Handikapporganisationernas kunskap och erfarenheter bör tas till vara vid genomförandet av åtgärdsprogrammet. Det behövs ett fast samarbete mellan handikapporganisationer och företrädare för arbetsförmedlingen
- Vi vill att de samlade offentliga insatserna för person med funktionsnedsättning alltid ska främja möjlighet till sysselsättning, aktivitet och delaktighet utan att den enskilde ska ställas inför risken att förlora sjuk- eller aktivitetsersättning. Regler även för andra ersättningar måste samordnas så att det alltid lönar sig att arbeta. Kommunernas insatser för att genom bland annat individuellt utformade insatser med arbetsträning skapa bryggor mellan daglig verksamhet och arbetslivet bör underlättas. En del i detta är att hitta former för att stärka arbetet med att utveckla fler sociala arbetskooperativ för personer med funktionsnedsättningar. En annan del handlar om att stärka samordningen mellan kommuner, försäkringskassan och arbetsförmedling.
- Vi vill att fler människor med funktionsnedsättningar ska kunna få sysselsättning i det privata näringslivet. Det kan handla om att öka stimulanser för hjälpmedel så att anpassning av arbetsplatser inte blir till ett oöverstigligt hinder för arbetsgivaren och den funktionshindrade. Vi vill se över lönesubventionernas utformning för att öka deltagandet på arbetsmarknaden.

- Vi vill att staten som ägare medverkar till att Samhall får tillräckliga resurser för att klara samhällsuppdragen. Vi vill också stärka de utvecklingsresurser som finns i Samhalls så kallat inbyggda verksamhet.
- Vi vill genomföra en översyn av begreppet ”arbetshandikapp” och dess effekter på arbetslinjen. Bedömningen av människors arbetsförmåga, klassade efter diagnoser och procentsatta tal riskerar att i ännu större utsträckning stänga ute människor med funktionsnedsättningar från arbetslivet.
- Vi vill att insatserna för att öka delaktigheten i arbetslivet för personer med funktionshinder i större utsträckning ses som naturliga delar i den nationella sysselsättnings- och näringspolitik och i kommunernas mål för att till exempel klara det egna och näringslivets behov av arbetskrafts- och kompetensförsörjning.

Tillgänglighet

- Vi föreslår att det på statlig nivå skyndsamt genomförs en central genomgång i syfte att snabba på takten när det gäller tillgänglighetsarbetet. I detta arbete måste det gås igenom vilka ytterligare initiativ (information, regler, stimulanser, ändrad lagstiftning etc.) som behövs för att genomföra den nationella handlingsplanen och påskynda arbetet för ökad tillgänglighet av samhället.

Diskriminering och attityder

- Vi vill att lagstiftningen mot diskriminering ses över. Det behövs starkare verktyg för delaktighet i samhälls- och arbetsliv för människor med funktionsnedsättningar. Nu måste till ett skyndsamt arbete för att ta fram konkreta förslag till hur en ny lagstiftning på området skulle kunna se ut.
- Vi vill att en samlad nationell kunskaps- och informationsstrategi tas fram för att öka medvetenheten och höja kunskapen om verkligheten för personer med funktionsnedsättningar och deras möjligheter till ökade delaktighet i samhälls- och arbetsliv. De öar av framgångsrika exempel som vi hittar runt om i landet behöver systematiskt kartläggas för att grundlägga ett samlat kunskapsstöd för statliga verksamheter och för landets kommuner och landsting.

- Vi vill pröva frågan om att införa ett lagstadgat krav på all offentlig finansierad verksamhet att upprätta mångfaldsplaner och ge dessa arbetsgivare ett utökat ansvar att tillgodose att hjälpmedel i arbetslivet tillgängliggörs. Den offentligt finansierade verksamheten ska föregå med gott exempel.

Rehabilitering, sjukvård, stöd och service

- Vi föreslår att hälso- och sjukvården tillsammans med handikapporganisationerna får i uppdrag att ta fram handlingsplaner för att förbättra de funktionsnedsattas situation och möjligheter i sjukvården. Vi vill förbättra funktionsnedsatta personers villkor i sjukvården och att särskilda insatser görs för att säkra att alla som ska ha en individuell vårdplan får en sådan.
- Vi vill investera i personalens kunskap och medvetenhet inom den offentliga verksamheten för att kunna förebygga övergrepp och ge stöd när det behövs. Detta då erfarenheten visar att kvinnor med funktionsnedsättningar är särskilt utsatta och riskerar att utsättas för våld och övergrepp. Samhällets stöd till tjej- och kvinnojourer är i detta sammanhang viktigt.
- Vi vill att närstående som ger stöd och vård ska ha tillgång till eget stöd från samhället.

Hjälpmedel

- Vi vill att en nationell strategi tas fram för hur samhället resursmässigt och organisatoriskt ska klara att möta ett växande hjälpmedelsbehov. Idag varierar regler och villkor mycket kraftigt beroende på var i landet man bor. En sådan strategi ska också tydliggöra hur sjukvårdshuvudmännen utifrån sitt hjälpmedelsansvar kan bidra till att förverkliga de handikappolitiska och äldrepolitiska målen.
- Vi föreslår också att för att ingen ska kunna förvägras en behovsbedömning bör hälso- och sjukvårdslagen ändras så att alla som söker sig till hälso- och sjukvården på grund av ett upplevt hjälpmedelsbehov ska ha rätt till att snarast få en professionell bedömning av sitt hjälpmedelsbehov.

- Vi vill att staten investerar i ett tekniskt innovationsprogram för att utveckla och kommersialisera produkter som ökar möjligheterna till delaktighet i vardags- och arbetsliv för personer med funktionsnedsättning.

5.5. Ung i dag - en ny politik för att ge alla unga likvärdiga möjligheter

Det som förenar unga människor är att de har ett helt liv framför sig. Förutom det är unga ingen enhetlig grupp. Alla har livsdrömmar men förutsättningarna att förverkliga dem skiljer sig avsevärt. Fortfarande är det klass, kön och etnicitet som betyder mest. En socialdemokratisk politik för unga handlar därför om att skapa likvärdiga möjligheter för alla unga att kunna göra sina egna livsval oavsett uppväxt och föräldrarnas bakgrund.

Under de senaste decennierna har etableringsåldern på arbetsmarknaden stigit kraftigt. För allt fler tar det allt längre tid innan de får sitt första stadigvarande arbete. Dagens generation unga får sitt första barn allt senare, bildar familj högre upp i åldrarna och allt fler tvingas bo kvar i föräldrahemmet. För många unga är den uppskjutna etableringen ett naturligt och frivilligt val. Med mer och längre utbildning ökar livsvalen och framtidsutsikterna. För andra handlar det om att man vill uppleva andra saker innan man stadgar sig. Men det är också ett uttryck för att det är allt svårare att skaffa jobb och bostad. Många unga tvingas leva lång tid med tillfälliga anställningar, och utan egen bostad. Det skapar otrygghet och begränsar friheten att själv kunna göra sina livsval. För individen riskerar den sena etableringsåldern att leda till minskade livsinkomster och för samhället färre arbetade timmar och därmed svårare att finansiera framtida välfärd. Vi menar att politiken nu måste ta fokus på att underlätta för alla ungdomar att snabbare få fotfäste på arbetsmarknad och själv kunna få välja när man vill bilda familj eller flytta hemifrån.

- Vi vill förnya gymnasieskolan och stärka anknytningen till arbetslivet på alla gymnasieprogram. I skolplattformen föreslås bland annat ett nytt sätt att organisera och dimensionera gymnasieskolan så att den bättre svarar mot arbetslivets behov så att fler kan få jobb efter gymnasiet, mer av praktik och arbetsplatsförlagd utbildning, förstärkt studie- och yrkesvägledning och ”introjobb” som en brygga efter gymnasiet för färdigutbildning och introduktion i arbetslivet. (se bilaga ”En ny skolpolitik – för kunskap, respekt och lust att lära”).
- Vi vill nu gå vidare med tanken om ”introjobb” och föreslår att man prövar ett system, liknande det som finns i Danmark, om en statlig fond för färdigutbildning efter skolan finansierad av arbetsgivareavgifter. När parterna sluter ett avtal om färdigutbildning som ger unga möjligheter till en snabb övergång från utbildning till fast jobb så återbetalas arbetsgivareavgiften. Vi vill koppla detta till att det på arbetsplatsen ska finnas utbildade handledare med äldre arbetskraft som därmed också kan avlastas och få bättre chans att vara kvar till pensionsåldern.

- Vi vill utveckla motsvarande för högskolan där studenter efter utbildningen bör kunna erbjudas trainee-system för en snabbare etablering. Vi vill att stat och kommun ska kunna visa vägen genom att öppna upp trainee-platser för unga som kommer direkt från högskolan. Detta skulle också kunna bli ett attraktivt instrument för att trygga den framtida kompetensförsörjningen i välfärdsverksamheterna.
- Vi vill att stat och kommun utvecklar särskilda ”generationsväxlingsprogram” där arbetsplatser med många som börjar närma sig pensionsålder stimuleras att anställa unga som kan gå parallellt med de äldre sista året innan pension. Äldreomsorgen är ett tydligt sådant exempel där det behövs många nyanställningar och där samtidigt äldres kompetens och erfaren måste tas tillvara exempelvis genom mentorsprogram. Statliga myndigheter är ett annat där den socialdemokratiska regeringen inledde ett generationsväxlingsprogram för att rekrytera fler unga akademiker. Vi vill se över möjligheterna att ge stimulans till privata arbetsgivare som har motsvarande behov.
- Vi vill att alla kommuner erbjuder alla ungdomar sommarjobb och feriepraktik för att ge alla unga chansen att få visa upp sig, få arbetslivserfaren och arbetsbetyg. Vi vet att föräldrarna och personliga kontakter i dag avgör chansen att få i en fot på arbetsmarknaden. Den chansen måste ges till alla ungdomar.
- Vi vill att det utvecklas särskilda yrkesutbildningsplatser inom komvux för att ge också unga som gått studieförberedande utbildning i gymnasiet en möjlighet att växla till en yrkesutbildning och för unga som valt yrkesutbildning med svag arbetsmarknad.
- Vi vill att hela utbildningssystemet ska ha ett tydligt uppdrag att förbereda för arbetslivet och ha nära kontakter med företag och arbetsplatser. Exempelvis bör alla utbildningar i gymnasiet och alla utbildningsprogram i högskolan ha obligatoriska moment med arbetslivsförlagd utbildning eller praktik. Alla utbildningar ska också ha i uppdrag att följa upp vad som händer efter studierna, hur många som fått jobb inom området och redovisa det för nya studerande.
- Vi vill att alla arbetslösa ungdomar ska ha en personlig arbetsförmedlare med särskilt kompetens för att möta ungas behov. Alla unga som saknar rätt utbildning ska erbjudas det inom reguljär utbildning eller inom arbetsmarknadsutbildning. Det behövs fler verktyg för att stimulera arbetsgivare att anställa långtidsarbetslösa ungdomar.

- Vi vill se över möjligheterna till stöd för unga familjer som har barn under tiden de studerar. I dag tvingas många unga skjuta upp barnafödandet till en ålder då det inte längre är självklart att bli gravid för att det saknas tillräckligt familjepolitiska stöd för dem som ännu inte är etablerade på arbetsmarknaden.
- Vi presenterar i den bostadspolitiska rapporten förslag som syftar till att det byggs fler bostäder och särskilt slå vakt om hyresrätten, inte minst för att ge ungdomar en chans till ett eget boende. I rapporten föreslås också att alla kommuner ska ha ett förstärkt lagstadgat ansvar för att erbjuda nytillkommande på bostadsmarknaden som ungdomar och flyktingar en bostad. Alla kommuner ska vara skyldiga att erbjuda bostadsförmedling. (se bilaga ”En bostadspolitik för social sammanhållning och en bättre miljö”).

